

D. 4457.

JAKOB LIIV

Väljaandja

Õlemister Haldjas

B. 4457.

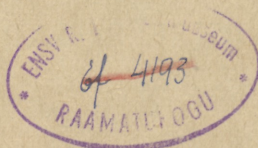
JAKOB LIIV

ÜLEMISTE-HALDJAS

DRAMAATILINE LUULELUGU
VABADUSE SÕJAPÄEVILT

!!!

ÜHISTRÜKIKODA RAKVERES,
1931 A.

126930

AVASÕNA.

Ma viibin jälle korraks vaimuilmas
Ja nägematut valge ette toon,
Mis väärtusetä mitme mehe silmas
Ja vastik vaadata kui kõver joon.
Kuid veelgi elab minu laul ja leelu,
Ei märkagi ta aastareade keelu
Ehkki ju muuside hääl kajab kaugel
Ja hämarus on silmas, udu laugel.
Mu ümber keerlemas on hirmukujud,
Kes ähvardavad ju noort vabadust
Ja ammu tuttavad ka nende tujud,
Kel vabariigi haul tantsuks lust.
See pole viirastus, ei aimdus, pete ,
Kõik kooljatena ilmuvad mu ette
Ja selgel sõnal seda kõnelevad,
Nii ennast mulle, muile tutvaks teevad.
Siin noori, keda nagu nõiakeeris
On ühendanud võõra perega,
Neid nägin seismas hoopis ise leeris,
Neil pilkemärgilauaks isamaa.
Nad pole teda vaenlaste eest kaitsnud,
Liig vara põlenud ja mõnu maitstud,
Siis elutüdimust on tunnud noorelt
Ja langenud kui vili oksalt toorelt.
Ei tunnud paljud tõsist elutuuma,
Neil silma paistis väliskoor ja kest,

Nad kartsid vaeva, palavust ja kuuma,
Mis tõuseb raskest eluvõitlusest.
Nad tahtsid lõbu maitsta vaikselt vilus,
Maailma näha muinasjutu ilus.
Ja kui eesriie tõe eest kerkis üles,
Siis pelgupaik neil leidis surma süles.
See minu hinge saeb kui palki kaader,
Siin kellelegi ma ei mõista süüd,
Kuid mulle paistab kohutav see aader,
Mis isamaale lasevad näd nüüd.
Kui võõrad lapsed uueaja õues
On ideaalid, mis mu vanas põues,
Ja ümbruses on nagu sügis, vilu,
Silm näha ihkaks kevadet ja ilu.

Haapsalus, 12. augustil 1931.

OSALISED:

JÄRVE-HALDJAS.

NÄKINEIU — Järve-Haldja tütar.

LINNAVAHT.

MEEME — linnavahi noorem poeg.

ENDEL — linnavahi pojapoeg.

LINDA VAIM.

SAATUS.

KOOLJAD — Ülemjärve uppunute vaimud.

NÄKKIDE KOOR.

LINLASTE KOOR.

NOORMEESTE KOOR.

SÕJALASTE KOOR.

ÜHINE KOOR KÕIKIDEST TEGELASTEST.

Esimene pilt.

Linna väravate läbi paistab Ülemjärve Linda kiviga.

MEEME

(kõnnib rannal).

Ah, kui halb on alati mu tuju,
Nagu kaalul kõigub ammu hing,
Minu armastava võluv kuju
Pimestab mind nagu uduring.
Tulevikku vaadata ei suuda,
Jõudu pole ennast teiseks muuta.
Tööks ei ole tahet, söögiks isu,
Väsimus on kehas, ramm ju raugel,
Elule ei leia enam sisu,
Minu unistuste maa on kaugel.
Sellele ei oska kuju anda,
Puudub laev, mis võiks mind sinna kanda.

ENDEL

(tuleb tema seljataha).

Onu Meeme, ütle mulle,
Miks sa täna tööd ei tee?

MEEME.

See ei lähe korda sulle. . .
Jäta mind siin rahule!

ENDEL.

Sina oled pahane!

MEEME.

Kuule, Endel, mis ma ütlen:
Hakka minema siit ruttu!

ENDEL.

Ära ole pahane.
Ammu enam muinasjuttu
Sa ei räägi minule.

MEEME.

Jutud meelest mul on läinud.
Koitu minema sa pead.

ENDEL.

Räägi mulle Järve-Haldjast,
Seda juttu sa ju tead.
Kas sa oled haldjat näinud?

MEEME.

Küllap vanaisa sulle
Seda juttu kõneleb.
Haldjas on ta juures käinud.

ENDEL.

Vanaisa pole paha,
Palju jutte oskab ta,
Aga haldjast ta ei taha
Mitte sõna kõnelda.

MEEME.

Küll ta räägib, kui sa palud.
Hakka kohe minema!
Ilm on tuuline ja vilu,
Siin võid haigeaks jääda sa.

ENDEL.

Isa saatis küsima,
Miks sa tööle veel ei tule, —
Tema üksi teeb nüüd maja,
Sinu abi talle vaja
Palke üles hoovama.

MEEME.

Mine ütle isale:
Onu täna tööd ei tee;
Järvele läeb kalastama.

(Läheb Endelit saatma.)

LINNAVAHT

(tuleb väravale, mõök vöö! ja sarv kaenlas).

Juba möödub suve ilu,
Lilledest on saanud hein,
Pikal sammul ruttab vilu,
Lehtedes on näha lein.
Pilved tumedad ja hallid,
Tormi tõukel lainevallid
Merel vahus mässavad.

Pea on jälle kätte jõudmas
Pimedad ja pikad ööd,
Need on alati siis nõudmas
Linnavahilt rasket tööd.
Tormilisel kesköö tunnil
Nagu kurja kiusu sunnil
Järve-Haldjas luurab mind.

Ta võib tulla, ta võib sõita,
Väike on ta vaeva hind,
Iialgi ei saa ta võita
Oma kõnedega mind.

Aga see mu südamele
Valu teeb, et vaenlasele
Tallata on Eesti pind.

Jookskugi nüüd vere ojad,
Kestku kaua sõjasõit,
Sõtta saadan omad pojad:
Eesti päralt olgu võit!
Hoolsalt ise linna valvan,
Iga võõrast kohe salvan,
Kes on salakuulaja.

(Läheb.)

NÄKINEIU

(ilmub vee peale ja laulab. Meeme on tagasi tulnud, istub kaldal ja kuulab).

Igavus mu hinge matab,
Igatsus mu südant sööb,
Vahuloor mu keha katab,
Laine mängil laksu lööb.
Kannan kaelas pärli paela,
Rind on kuum kui sula kuld.
Millal langen selle kaela,
Kes mu hinge süütas tuld?
Ma ootan! Ma ootan!

Minu vaikne laul on valu,
Helides on peidus piin,
Külma südant ma ei palu,
Kui ta veel ei sula siin.
Millal leiab sinu rinnas
Vastukaja minu vaev?
Millal olen sulle hinnas,
Et sind siia kannaks laev?
Ma loodan! Ma loodan!

(Kaob.)

MEEME

(ülestõustes).

Udus on ündamas uimastav lugu,
Aegades hõljumas hävitav õhk:
Miks peab veel kandma nüüd Kalevi sugu
Rängemat koormat kui orjaöö rõhk,
Enne kui pääseb ta vaevajaist valla,
Verise ohvriga vajutab alla
Võimud, kes teda on vaevanud kaua? ...
Vetevaim kaevab ka linnale haua!

Kes mind nüüd päästaks sest veeneitsi võrgust,
Mis ta mu ümber nii võluvalt koob!
Nägema peaksin ma kaugust ja kõrgust,
Kuidas põrm vendade verd juba joob...
Mahedalt meelitab, tule mu kaissu,
Tunded nüüd lõhuvad tõkked ja paisu,
Kõrgemad sihid on kadumas silmast.
Saatus, sa päästa mind vaimude ilmast!

Kaua nii unistan, hulgun ja jäندان,
Kõrvus on vahest nii vangistav hääl,
Tihti siin rannal ma rahuta rändan,
Petlikud varjud on voogude pääl.
Lained siin laulvad kurblikku viisi,
Sõda on sõtkumas nurmi ja hiisi;
Tarvis mul oleks siit sõtta nüüd sõita...
Taevas sa aita mu nõrkused võita!

NÄKKIDE KOOR

(ilmub järve pinnale).

Ükskord kurvalt leinav naine
Valas siia silmavee,
Nüüd siin läigib vaikne laine
Iluks meie kodule.
Keskel lõmmelehtede
Vesikuppe valguse
Vetepeeglis heljume.

Lese põlve lepitada
Püüdis Linda nutuga,
Aga ükskord rõõmurada
Kõndis ta siin noorena.
Noored jalad nobedad
Õitseajal heljuvad:
Vanad päevad vagusad.

Kalevite kalmu künkal
Hüüdmas pillid, pasunad,
Lese Linda leinarünkal
Kostmas rõõmuhelinad.
Sellepärast hõiskega
Meilgi tung on heljuda,
Ülemjärvel hüpata.

(Tantsivad ja kaovad tantsides.)

NÄKINEIU

(Meeme juure joostes).

Tule mu rinnale, tule mu Meeme,
Igatsus hinges, kuis vaevab ta mind!
Lähme ja lõbuks kord rännakuid teeme,
Ihadest põleb mu armastav rind.

MEEME.

Kallim, sind palun, veel oota, veel oota,
Aeg raske, pea jõuab kurb otsustav tund,
Head pole kellegil enam nüüd loota,
Puhkame varsi siin igavest und.

NÄKINEIU.

Tõmba mind rinnale, kurbused heida,
Nooruses elust on paremat leida,
Armastus hommikul õiena õitseb.

MEEME.

Iius on hingele nooruse nali,
Kallistus kaunis ja magus su arm,
Kui on ju möödunud torm mis nii vali,
Leppinud saatus nii kale ja karm.

NÄKINEIU.

Ei mina sind mõista, ei saa sinust aru!

MEEME.

Ei võigi sa mõista, mu rinnus on maru,
Mind muljub nüüd mure kui painaja paha.

NÄKINEIU.

Kallim, su paled on valged kui vaha,
Avalda mulle, mis vaevab siis sind,
Hingelist laulu sa kuulda ei taha,
Sina ei armasta enam nüüd mind.
Usu, ma hädas ja vaevas sind aitan,
Tule mu kaissu kui hirmunud lind,
Kurbuse jooned su paledelt paitan,
Kui mulle palavalt tuksub su rind.

MEEME.

Jäta, oh jäta kõik kahtlused maha,
Sinu arm täidab mu südame rinna.
Vaevaks on mulle mis ähvardab linna.
Järvevaim kavatseb võitmata paha,
Punub ju kõigile surmavat paela,
Järve vee juhib siit linnale kaela,
Kergitab tuntavalt juba veepinda,
Lõhub kõik kaldad siin tormide rammul,
Pääseteid otsib nii salajal sammul,

Hirmuga täidab ta hulkade rinda.
Linna ta uputaks ammugi juba,
Kuid aegades valminud leping ei luba
Kuritööd viia tal varemalt täide
Kuni on Tallinn ju lõplikult valmis.
Aastas kord piinab ta linnavahti,
Tehku see teateks korraks suu lahti,
Et poolikut ehitust linnas ei leidu.
Ülemjärv voolaks siis 'mürinal linna,
Mereks nii muudaks siin maisemaa pinna.

NAKINEIU

(laulab).

Ära usu muinasjuttu,
Ära nuta naiste nuttu,
Jäta laste kartus, komme,
Ära küsi, mis on homme:
Täna elu maitseme!
Ära karda Haldjat vana,
Eks ta ennast muuta anna,
Kui me talle ohvri toome,
Tema meelega teiseks loome:
Täna tarvis hõisata!
Miks sa mind ei kallista?

(Astub Meemele lähemale.)

MEEME

(taganedes).

Oota veel, kuni kõik kurvad kujud
Kadunud kaugele juba mu teelt,
Rõõmsamaks muutunud tusased tujud,
Ajad on arstinud mõrudat meelt;
Siis võin sind hõisates tõmmata hõlma.

LINDA

(ilmub kivile).

Ära otsusta nii äkki,
Noormees, noormees, kannata!

Sina võtad kaissu näki,
Inimeste vihkaja.
Lükka ära võõrad võimud,
Võta kaissu verehõimud,
Siis võid õnne maitsta sa!
Mul on sinust kahju, hale,
Valdamas sind raske vale...
Nõnda veetaks ohvri talle
Vabalt tapalavale.
Sind on viidud eksiteele,
Näkk on muutnud sinu meele,
Vaene vägistatud Meeme!
Isamaad ju veri uhub,
Vaenlaseid on rohke parv.
Eks sa kuule, kuidas puhub
Läänes, idas sõjasarv!
Sul peaks olema sest aimu,
Rinnas kangelase vaimu:
Ära eksi ihades!

NÄKINEIU

(Meemele).

Kata silmad, kõrvad kata,
Ära kuula naiste juttu!
Muremõtted maha mata,
Jäta kurbus, keela nuttu!
Unustuse uduilmas
Kurvad kujud kaovad silmas;
Tähe hiilgel armu kirg.

MEEME

(kõrvale pöördes).

Saatust, kas ma sinu hooleks
Pean nüüd jätma isamaa!
Oma südant praegu pooleks
Käristada ka ei saa:
Tunded tumestavad mõistuse.

(Näkingeiu võtab Meeme käest kinni).

NAKINEIU

Ära kauem unista!
Lähme lauldes Lasnamäele,
Astume sealtrümäele,
Lähme õnnemäele üles,
Hoiaseal mind hellalt süles,
Mehine ja uhke Meeme!

MEEME ja NAKINEIU.

Lähme lauldes Lasnamäele,
Ülemiste voogudele
Üles, üles!
Lähme õnnemaale üles,
Hoiame üksteist seal süles,
Süles, süles!
Unustame Haldja viha,
Vaigistame hinge iha
Ruttu, ruttu!
Ajame seal armu juttu,
Õnneaeg läeb mööda ruttu,
Ruttu, ruttu!

(Lähevad.)

LINDA.

Oleks pisaraid ja nuttu,
Nutaks suure, laia mere:
Minu Kalevite pere
Kergelt usub vöörast juttu.

Tal ei ole sihti silmas,
Vaimu ees tal tüme vari,
Nagu karjaseta kari
Eksib ta nii laias ilmas.

Vörgutajaks vööras veri,
Vöörad kombes, vööras ilu,
Kodupäike talle vilu,
Väike oma maa ja meri.

SAATUS

(ilmub raudriides).

Orja poegi, ema Linda,
Asjata sa süüdistad,
Nende minevikku hinda;
Kütked alles langevad.
Mina tahan harutada
Nende vaimu kütked, paelad,
Juhtida neid vaba rada,
Kangeks teha nende kaelad,
Kutsuda neid kodu looma,
Oma riiki rajama,
Ei siis ükski enam rooma,
Ema, seks neid õnnista!
Võitlemiseks Kalev ärkab,
Rahva hing on ärevil,
Verevainul varsti tärkab
Vabaduse valge lill.

LINDA.

Uhke saatus, raudne, vali,
Kas on tõsi, mis sa räägid!
Kaua Eesti piina nägid,
Kõik see paistis sulle nali.

SAATUS.

Astu siia vahva Linda,
Suure poja sünnitaja,
Kelle tugevust on vaja
Vabastama Eesti pinda.
Halastust ma tundma visa,
Olen hea ja kurja tooja...
Iga rahvas on mu looja,
Minu sünnitaja, isa.
Kaua juba mürki joonud
Eesti tütreid, Eesti pojad,

Nende higi, vere ojad
On mind nagu uueks loonud.

(Linda astub kivilt alla.)

SAATUS ja LINDA.

Aeg võib ainult parandada
Haavu, mis ta ise löönud,
Juhtida neid rõõmu rada,
Kes kord nuttes leiba söönud.
Rõhutuid ta vahest aitab,
Tõstab orust mäele üles,
Rõhujaid siis karmilt päitab,
Keda õnn on hoidnud süles.

(Vikerkaar hakkab paistma.)

MEEME

(kohendab rannal paati).

Kaunis kalastada ala,
Õnn mind ootab ikka ees,
Tihti mitu sada kala
Siplemas mu võrkudes.

Kui on vahus lainte harjad,
Siis on mõnus kiikuda.
Need on nagu lagle karjad,
Ühes sõuan nendega.

(Astub paati.)

NAKINEIU

(vikerkaare alla ilmudes).

Jõua, paadike, nüüd jõua,
Sõua ruttu, sõua, sõua!
Sõua siia vahva Meeme,
Vaiksel ilmal, vagusal.
Varsi uhked pulmad teeme
Vete vallas sügaval.

(Järv hakkab äkki lainetama).

LINDA

(paadile lähemale astudes).

Noormees, vaata, saa ju aru,
Mässama lööb järve pind,
Paadi lõhkuda võib maru,
Keegi siis ei päästa sind!

MEEME.

Marud araks mind ei muuda,
Torm ei pane kohkuma,
Vesineitsi häält ei suuda
Värinata kuulata.

LINDA.

Kallis Meeme, vaata ette,
Oma hinge kainesta,
Vesineitsi alla vette
Meelitab sind surema!

MEEME.

Ta mind võlub, veetlik ilu
Kisub ikka tema juure,
Palav süda ihkab vilu,
Armastuses hing ei sure:
Elu temata on vari. . .

NÄKINEIU.

Ära jälle unista!
Küps on sinule siin mari,
Tule teda noppima!
Ma ootan! Ma ootan!

MEEME

(hakkab Näkineiu poole sõudma).

Ma tulen! Ma tulen!

Teine pilt.

Kooljate koosolek öösel Toonelas.

NÄKINEIU

(astub pimedale lavale).

MEEME

(järelle tulles).

Kus oled sa?

NÄKINEIU.

Siin. Tule julgelt, kartmata.

MEEME.

Kus oleme? Ja mis siin teeme?

NÄKINEIU.

All Toonelas, mu kallis Meeme.

MEEME.

Siin on nii õudne, on nii pime.

NÄKINEIU.

See pole uudis, pole ime,
Silm harjub varsi sellega.

(Hämardub.)

MEEME.

Ma kardan, kallim, eksiteele
Sa tahad praegu viia mind.

NÄKINEIU.

Mis tuleb sulle äkki meele?
Ma armastan ja hellin sind!

(Asub Meeme kaenlasse.)

MEEME.

Siin pole ilu ega rikkust,
Mis pidin mina nägema,
Mul halba kujuteleb aim.

NÄKINEIU

Tea seda, paksust pimedikust
Kord võrratuma vaevaga
Meil valgusesse pääseb vaim.
Nüüd Tooni väravatest vaja
Meil julgelt läbi rännata,
Siis näed sa minu isa maja,
Kus valgust, vara otsata.
Sind talutan ma praegu sinna.

MEEME.

Noh, lähme siis,
See on su viis
Mind igas paigas julgustada.

(Lähevad.)

PAPP

(ilmub).

Nüüd koguge kõik siia, vennad, kaimud,
Kes vabaturmas leidnud lunastust,
Kõik oleme ju õnnetumad vaimud,
Kes teisiti ei leidnud avaust,
Et vabaneda maiseelu vaevast
Ja rahu leida toonelast või taevast,
Ning purustada eluvangiraudu
Ja siia tulla vara haua kaudu.

(Kooljad tulevad.)

HULGUS.

Siin oli kuulda papi kisa,
Meid kõiki oma juure kutsud sa.

ÜLIÕPILANE.

Vist tahab siingi olla pihtiisa.
Mis on sul meile praegu ütelda?

ADVOKAAT.

Sa lohutasid tuhandete hingi,
Et elukoorem poleks kanda raske
Ja käisid pikas pühas kuues ringi,
Kuid kandsid siiski seal artisti maske
Meilt kangelase vaimu elus nõudsid,
Kuid ise vähe koormat kanda jõudsid
Ja valisid ka viimaks meie tee.

PAPP.

Ei tule kedagi siin süüdistada,
Kõik oleme nüüd ühesugused.
Meil oli igalühel oma rada
Ja kõigil käia okkalised teed.
Kuid lohutust see meile annaks,
Kui igaüks nüüd ette kannaks,
Kust maa peal kellelegi valu valgus
Ja tekkis eluvihkamise algus.
Siin mõõtmata meil ammu ajapikkus
Ja pimedad on siinsed vaiksed ööd,
See on kui raske needus igavikus,
Et ühelgi siin pole õiget tööd,
Mis maapeal elule võis mõtte anda
Ja mureorust hõlpsalt üle kanda,
Et süda tundis sellest vahest sooja
Ja inime võis tihti olla looja.

HULGUS.

Ma olin elus suurem hulgas,
Miks peaksin seda siin veel salgama,
Kuid selleks puudub praegu julgus,
Et algust teha oma asjaga.
Meil puudub köster, kes on algaja,

Papp, hakka kohe jutlust pidama
Ja kanna ette omad patu võlad,
Mis kaua kannud sala sinu õlad,
Siis võid meilt seda õigusega nõuda.

KÕIK KOORIS

(peale papi).

Meil puudub köster, kes on algaja,
Papp, hakka jutlust ilma lauluta
Ja puista välja omad patu võlad,
Mis kaua kannud sala on su õlad.
Registrid tõmba kõik nüüd valla
Ja kõnele kui kantslist alla.

ÕPILANE

(sisse tulles).

Hei, sõbrad, hüüan teile, tere,
Ja olen praegu rõõmus suures,
Et laiemaks läeb meie pere,
Üks liige on nüüd jälle juures.

ADVOKAAT.

Kes on ta? Tead nüüd öelda sina?
Ehk jälle mõni viinanina,
Kes joobnult ennast üles poos.

ÕPILANE.

Ei mitte seda. Julge, vahva,
Mees oli sõnades ja teos,
Kes võlus ümberkaudse rahva
Ja ohje oskas hoida peos.

ADVOKAAT.

Tee lühidalt! Nii pikka juttu
Meil pole aega kuulata.

ÕPILANE.

See oli linnavahi Meeme.

ADVOKAAT.

Juristile sa teata põhjus,
Mul mõlgub meeles paragrahv.

HULGUS.

Jurist on selleta kui pime ahv.

ÕPILANE.

Ta mängis Järve-Haldja tütreaga,
Kes nagu ämblik nõiavõrgu kodus
Ta ümber, pingutas ta närve,
Et selles joovastuse udus
Ta hüppas täna Ülemjärve.

PAPP.

Need ilmakorra uueks loovad,
Kes ennast armastuses ohvriks toovad...
Too siia nüüd see värske kodanik.

ÕPILANE.

See pole praegu võimalik.
Nad ripuvad üksteise kaelas
Ja huulilt nagu õndsust joovad.

HULGUS.

Papp, ära oota kella häält,
Mis teatas, et sa templi tuled,
Ei köstri laulu koori pealt,
Vaid pihtijutlust kohe alga,
Mis varem pooleli sul jäi.

KÕIK KOORIS.

Papp, ära oota kella häält,
Mis teatas, kui sa templi tulid,
Ei kõstri laulu koori pealt,
Vaid ava kohe oma kuuled
Ja pihtijutlust otsast alga,
Mis varem pooleli sul jäi.
Registrid tõmba kõik nüüd valla
Ja kõnele kui kantslist alla!

TALUMEES.

Ma maksin täpselt papi palga,
Seepärast oodata ei täi.
Sa käskisid mind olla vaga
Ja iga kurja heaga tasuda,
Et saaksin tasu haua taga,
Noh, kuidas on siin lugu palgaga?

PAPP.

Kui elasid nii, kuidas nõuab seadus,
Eks ole selles suurem headus
Ja palk. Mis tasu sa veel nõuad?

ADVOKAAT.

Sa jäta minu seletada seadus,
Teoloogia on sinu teadus.
Ka siingi meie elus uues
Sa kõnnid nagu papi kuues.

PAPP.

Teoloogia on ilus asi,
Kui seda võtad usus puhtana,
Kuid minu meeled ajas elus sassi
Just ilmlik teadus, sellest tahan kõnelda.

Ma olin filosoof ja keemik, papp,
Kuid need ei iial ühte pähe mahu,
Mu vaimujõud seks oli väike, napp
See rikkus ikka minu rahu.
Ma sulatasin kokku iga segu,
Et leida mürki, mis veel tundmata,
Jäin hajameelseks, kõik mu tegu
Ei seisnud enam meeles korraga.
Ma kogemata mürgitasin viina,
Mis sakramendis usklikuile andsin,
Nii valmistasin paljudele piina,
Neist paljuid nuttes kalmistule kandsin.
See oli, mis mind Ülemjärve ajas.
Nüüd rääkige, mis juhtus teie majas.

POEET.

Suur and mul oli antud jumalast,
Et luulekunstis palju võisin luua
Ja hingevalu valge ette tuua,
Kuid petsin seega mitu tütarlast.
Ma kiitsin armastust kui elutuuma
Ja võitsin mitu südant õrna, kuuma,
Kes mulle süüta vastu tuksusid.

Kuid väike paistis minule see hind,
Ma tallasin neid maha nagu õisi
Ja meelitasin enda juure teisi:
Nii aegamööda jahtus minu rind.
Mu muusid põgenesid nuttes ära,
Pea ümbert kustus oreoli sära
Ja mina jäin kui põletatud tukk.

Mu luulelend jäi hoopis madalaks,
Mind elust välja üksildusse kisti,
Kus kandsin elutüdimuse risti,
Mis aegamööda muutus raskemaks.
Mul midagi ei olnud ette võtta,
Ja kui mind hüüti vabaduse sõtta,
Siis hävitasin oma kurva elu.

PAPP.

Sa olid selles lausa rumal,
Et oma hinge siia tõid,
Sel korral olid sina jumal,
Kui kunstis midagi suurt löid:
See oleks lepitanud sinu süüd.

ADVOKAAT.

Papp, sa ei asu praegu altaris.
Siin oma vaga kõnedega
Sa ära palju teisi sega,
Neil on ka midagi siin rääkida.

TALUMEES.

Mu juurest naine jooksis ära
Ja kadus võõra mehega,
Mind pilkas vald ja tegi kära,
Et mina naist ei armasta...

HULGUS.

Narr naist ei suuda taltsutada,
Mul oli juhtida neid sada.

TALUMEES.

Naist pidasin ma ülikalliks,
See löök mind tegi vara halliks.
Ma tegin lõpuarve eluga.

NOOR AMETNIK.

Ma omandasin riigi raha
Ja purjutasin naistega kõik maha.
Kui see siis viimaks ilmsiks tuli,
Siis olin varas, olin sulgi
Ja põgenesin peitu vete alla.

ÜLIÕPILANE.

Ma tegin seega tüki loll,
Et kehvalt läksin Ülikooli.
Seal tuli varsti rahapuudus,
Vaim näljas kurvameelseks muutus.
Järv oli ainukene päästja.

ÕPILANE.

Mu õpetaja mulle halvad numbrid andis,
Mind jättis aastaks endisesse klassi,
Ka sealgi alamasse järku kandis,
Kus häbi ajas minu meeled sassi.
Ma tema teost ei saanud aru,
Vaid vihas läksin hoopis marru
Ja hieitsin ära oma meele.

HULGUS.

Noh, sina põline jurist,
Sul midagi ei ole öelda vist,
Mis sind on kihutanud siia.

ADVOKAAT.

Ma seadusele tegin nina vahast
Ja oma kasuks teda väänasin,
See rippus tihti ära rahast,
Et musta hoopis valgeks värvisin.
Nii mõrtsukale ehitasin tõlla,
Kuid vaene, väike süüdlane sai võlla.
See hakkas piinama mind ajus,
Mul pingul seisis iga säsu, närv,
Mu mõistus viimaks kokku vajus
Ja ainsaks arstiks oli Ülemjärv.

HULGUS.

Ma sündides ju tegin kisa
Ja rõõmupärast pilli lõin. —

Mul oli marurikas isa, —
Et uhkelt elada kord võin.
Meil olid suured majad, tallid
Ja tõllad, saanid, uhked kõik,
Ka rõngaskaelsed täkud, hallid,
Seal hulgas mõni must ja võik.
Kui mängisin ju koolijütsi
Ja sõitsin tore kutsar ees,
Siis kergitati tihti mütsi,
Sest isa oli rikas mees.
Kui rikas isa viimaks suri,
Ah, kuidas rõõmustasin siis!
Nüüd tugevaks läks minu turi
Ja teiseks muutus eluviis.
Ma lasin lendu isa kullid,
Neil vabaks saada tundus tung,
Mu meelest olid nad kõik nullid,
Pea tühines paks rahapung.
Siis läksid järgi majad kallid,
Neid neelasid mult pudelid
Ja uhked loomad, täkud hallid
Kõik klaasi ära uppusid.
Kes mõistab seda ilma värki,
Kord alasti ma sündisin,
Ka siis ei olnud seljas särki,
Kui järve ennast viskasin.

NOOR AMETNIK.

Ei tea miks mõni ilus piiga,
Kes vara armastanud liiga
Ja ennast hävitanud noores eas,
Ei viibi praegu lõbuks meie seas?

ÜLIÕPILANE.

Või seda sulle ka veel vaja!
On nende jaoks sul riigi raha?

TALUMEES.

Siis kajaks kärast terve maja,
Ei ma neid ainust siia taha.

PAPP.

Neid on nii palju, et ei mahu
Kõik ammu enam Toonelasse,
Neil lahus meist on parem ase.

HULGUS.

Kas siin ka valitsemas komblus?

PAPP.

Ei tunne komblust ükski hulgus.

HULGUS.

Papp, sulu parem oma suu,
See oli sinulegi tundmatu.

TALUMEES.

Kas arvate, meil oleks rahu,
Kui meeste pattude registrid
Siin naised tõmbaks lahti korraga?
Kes suudaks seista siis veel nende ees!

HULGUS.

Jah, sinu juttu tuleb uskuda,
Sa meie keskel ainus naisemees.

KÕIK KOORIS.

Kõigest elurämpsusust, pahest,
Aegsasti ju pääseda
Kõige õigem tee on vahest,
Mis meil tuli valida.

Omad vistrikud meil olid
Kõigil elus sügada,
Need on nõdarad, totrad, lollid,
Kes neist end ei vabasta.

TOONI

(ilmub hämarvalguses kõrgemal kohal).

Nüüd Toonelasse hingi suured karjad
Maailmast juba noorelt koguvad,
Kes paistavad kui valmimata marjad,
Mis elupuudest toorelt langevad.
Ma kuulasin siin ära teie kõned
Ja surma põhjused, liig nõrgad mõned.

See on suureksimõte, raske pete,
Etilus surra, kui sa oled noor,
Niisugust laulu teile kanda ette
Võis elus ainult kuradite koor,
Mis segas teie küpsemata meele,
Teid juhtis eluvihkamise teele.

Ma hindan neid ja pean siin armsaks, kalliks
Ja võtan vastu suure rõõmuga,
Kes elutöös on juba läinud halliks,
Siin igatsevad rahus puhata
Ja kellel unustuse varju taha
Kõik eluvaev on jäänud hoopis maha.

(Kaob).

HULGUS.

Ta oskab osavasti rääkida,
Hea papp on temas läinud kaduma.

JÄRVE-HALDJAS

(tuleb).

Te läbi minu voodevalla
Ja läikivate lainete
Kõik tulite mu juure alla,

Kust Toonelasse algas tee.
Teid pole näinud enam ammu
Nüüd seadsin teie poole sammu,
Et teid siit pulma kutsuda.

TALUMEEES.

Üks paar on varsti jälle ahelas
Ja kandmas kuldseid vangiraudu.

HULGUS

(talumehele).

Mats, sina oled asju segamas.
(Järve-Haldjale.)
Ma ütlen sulle see eest tänu,
Mul oli ammu viina jänu.

KÕIK KOORIS.

Kõik sulle ütleme nüüd tänu,
Meil oli kõikidel suur jänu.
Nüüd rüübata saab mõne sõõmu
Ja maitsta tõsist pulma rõõmu.

PAPP.

Kes on need õnnelikud kaks?

JÄRVE-HALDJAS.

Ma läksin seega nagu nooremaks,
Et tütre kihlas eile Meeme,
Kes tuli alla oma pruudiga.
Nüüd neile uhked pulmad teeme,
Teid palun seal mind aidata.

KÕIK KOORIS.

Heameelega, heameelega, heameelega!

Kolmas pilt.

JÄRVE-HALDJAS

(ilmub).

(Meeme ja Näkineiu pulmad Järve-Haldja lossis vee all. Igal-pool ilu, hiilgus ja sära. Kui eesriie tõuseb, ilmub üks näki-neiu plastilist tantsu tantsides, hiljemini teised näkid kõik balletti tantsides, vesiroosid käes.)

Hea on olla pulmaisa
Noorte keskel hõisata,
Elumõttele see lisa
Suudab anda korraga.

Mulle paistvad õitsvad kannid
Läinud elukevadest,
Need nüüd nagu kallid annid
Nopin teie noorusest.

Elurõõm meil iga jätkab,
Teeb meid võimsaks, tugevaks,
Noorpaar praegu siia matkab
Ilutsuste algajaks.

(Fanfaaride puhumine.)

(Tantsijad langevad kahes reas põlvili, endi vahele laia tänava jättes. Meeme ja Näkineiu pulmaehtes astuvad sisse mõökade all, mida kooljad nende peakohal hoiavad. Lähevad Järve-Haldja ette. Põlvitajad tõusevad üles ja lähevad nende järele.)

NÄKINEIU.

Isa, siin mu arm, mu kallis,
Keda ammu mina püüdsin,
Keda hing mul ihkas, sallis,
Keda ilmsi, unes hüüdsin,
Kuni langesin ta hõlma.

MEEME.

Isa, võta mind nüüd pojaks,
Siia tõi mind tema arm,

(Tähendab Näkineiu)

Jäägu siin see koht mu kojaks,
Mujal elu mulle karm.

NÄKINEIU.

Sinu õnnistust on vaja,
Selleks seisame su ees.

MEEME.

Muidu õudne on su maja,
Asun siin kui võõras mees.

JÄRVE-HALDJAS

(Meeme ja Näkineiu põlvitavad).

Siin on kire leegid, lõkked
Lausa tuleks löönud üles,
Neile püüda teha tõket,
Kes kui lapsed õnne süles,
Oleks suur, ränk kuritegu.
Võiksid kaua, kaua kesta
Teil need õnneune hetked,
Paremt mul pole vesta:
Olgu kerged teie retked,
(Tõstab käed)

Selleks ma teid õnnistan.

(Pruutpaar tõuseb üles. Näkid loobivad neid vesiroosidega.
Kooljad, papp ja advokaat tulevad.)

PAPP.

Ei sinna kasva õnne-palmi,
Ei õitse perekonna puu,
Kus pole laulnud vaga salmi
Kord kosutuseks papi suu.
Noor armastus kui taevast koidab,
On veremängust punane,

Kaht hinge ilus lootus toidab,
Mis tasaseks teeb elutee.
Õnn neile, kes ju elualgel
On rada leidnud sellel valgel,
Teid sinna teele juhatan.
Sest elu keerulisi ringe
Teekäijatele ette säeb
Ja araks muudab nõrga hinge,
Kes elus vähe ette näeb.
Kel terve mõistus, silmad selged,
Sel elupäevad kõik on helged
Ja muretunnid tundmata.

ADVOKAAT.

Ei aita sinu laul ja leelu,
Nüüd usu seda, see on fakt,
Et sõlmib tõsist abielu
Notariaalne kindel akt.
See olgu kõikidele teada,
Kes abielu algavad,
Et kindlad aktid kokku seada
Võib asjas vilund advokaat.

(Kooljad tulevad, kandikutel viinabokaale kandes ja neid
pulmalistele jagades.)

JÄRVE-HALDJAS

(bokaali tõstes).

Praegu suudab meile tuua
Rohket rõõmu värsket paar,
Täna siin ei kõlba juua
Kapakali ega taar.
Kangemat, mis tuju annab,
Tantsul noori jalgu kannab,
Maitseme nüüd rohkesti.
Proosit! Noorpaar elagu!

KÕIK KOORIS

(bokaale tõstes).

Elagu! Elagu! Elagu!

(Joovad.)

JÄRVE-HALDJAS.

Noorus, armastus ja viin,
Mina paremat ei tea,
Ununeb kõik vaev ja piin,
Kui on kihamas ju pea.

KÕIK KOORIS

Noorus, armastus ja viin,
Ükski paremat ei tea.
Ununeb kõik vaev ja piin,
Kui on kihamas ju pea.

(Tuuakse teised bokaalid viinaga.)

HULGUS

(tuleb suure bokaaliga).

Olgu terveks pulma isa
Olgu sinule suur tänu.
Ammu oli mul ju janu.
Nüüd võin võtta tubli sõõmu,
Maitsta tõsist pulma rõõmu.

(Joovad.)

Pulm on nagu matus kole,
Kui seal mitte tantsu pole.
Tahaks korra tantsida!

JÄRVE-HALDJAS.

Laske tantsu nagu maru,
Hõisake ja hüpake!
Uuest tantsust vähe aru
Suudab saada vanake.

Tulge kokku, heitke paari,
Tantsige kord Kaera-Jaani,
See on mulle kohane.

(Kooljad ja näkineid tantsivad lauldes. Järve-Haldjas vehib kätega takti.)

Kaera-Jaan, Kaera-Jaan,
Sinuga ma kokku saan.
Kaera-Jaan, Kaera-Jaan,
Sinuga ma juttu aan.
Üheskoos siin vaikses vilus
Hüpata on hea ja ilus.

Kaera-Jaan, Kaera-Jaan,
Sul on uhke sõidu saan.
Kaera-Jaan, Kaera-Jaan,
Lähidal on vaikne laan.
Sõiduta meid kõiki sinna,
Kuhu tahame siit minna.

Kaera-Jaan, Kaera-Jaan,
Usu, mis ma ennustan!
Kaera-Jaan, Kaera-Jaan,
Seal ma sinult musu saan.
Lausume seal lahkeid sõnu,
Maitseme ka elumõnu.

Kaera-Jaan, Kaera-Jaan,
Vahest oled täis kui kaan.
Kaera-Jaan, Kaera-Jaan,
Sind ma siiski armastan.
Sinuga läen läbi tule,
Ennast omaks annan sulle.

JÄRVE-HALDJAS.

See on tubli, see on kena!
Kuulge, mis ma kuulutan:
Täna tärkas rõõmuidu
Noorepaari pulmaga,
Aga suurem võidupidu

On teil alles oodata.
Linnavahile teen pinni,
Püüan teda sõnast kinni,
Et pea upub uhke Tallinn.
Siis teid kutsun kõiki peole.
Leian kavatsetud teole
Väimeespojas abimehe.

(Meeme teeb kohutava liigutuse.)

HULGUS.

Sind selle eest ju ette tänan.
Seal sooviksin, et oleks mul
Pikk kael kui on kaelkirjakul,
Siis pikkamisi viina juga
Mul kratsiks kõri nagu suga.

MEEME

(eemale minnes).

Hilja, hilja alles märkan,
Miks mind vette alla veeti;
Miks mind armuvõrgus peeti, —
Nagu unest nüüd ma ärkan.

NÄKINEIU

(noorik, astub talle järele).

Mu kallis, praegu teiste keskel
Sa seisad kurb ja tõsine,
Su hing just nagu leinaks leskel,
Mis mõistmata on minule.
Nüüd joome armupeekrist sõõmud,
Kõik eluvalud ja kõik rõõmud
Sa laula minule!

Miks meie õnnepäeva algus
Näib juba tume, pilvine,
Su näos on kahvatu kuuvalgus,
See tuska teeb ka minule.

Nüüd joome õnnepeekrist sõõmud,
Kõik eluvalud ja kõik rõõmud
Sa laula minule!

Ei tohi iial häda-ohuks
Meil olla mure, kurvastus,
Sest parandavaks hinge rohuks
On kustumata armastus.
Las nutta meri, metsa salad,
Kõik elurõõmud ja kõik valud
Ma laulan sinule!

MEEME.

Suur kahetsus, mis tuleb hilja,
On hinge rooste, rikkuja,
On põld, mis kannab mürgist vilja,
Ta lõhngi sunnib surema.
Su tegu isaga end palmis,
Teil oli ilus kokkumäng,
Su valearmust mulle valmis
Nii vara juba surmasäng.

NÄKINEIU.

Sa, kallim, asjata end piinad
Ja usud, et mul selles süüd,
Vist on sind joovastanud viinad,
Et sa ei tea, mis räägid nüüd.
Veel joome õnnepeekrist sõõmud,
Kõik eluvalud ja kõik rõõmud
Ma laulan sinule.

HULGUS (bokaali tõstes).

Mis kord tulevik võib tuua,
Seda meie nüüd ei tea,
Sõbrad, täna tarvis juua
Kuni auras on pea.

(Joovad ilma noorpaarita.)

NÄKINEIU

(noorik, isa ette astudes).

Miks sul kurja teha iha,
Uputada uhke Tallinn,
Sellest aru ma ei saa?

JÄRVE-HALDJAS.

Siin ei ole mingit viha,
Asjast aru sa ei saa.
Mina tahan ühendada
Ülemjärve merega.
Oma suure perega
Ma ei mahu järve alla,
Laiendama pean nüüd valla.

(Näitab Meeme poole.)

Nüüd mul abiks vahva Meeme,
Kerge võita vastane,
Ühelnõul ju homme teeme
Järve veele vaba tee.

NÄKINEIU

(noorik).

Vaevalt sina suudad seda,
Asjata ka võitu ootad,
Sa ei tunnegi ju teda,
Kellelt homme abi loodad.

MEEME.

Sa mind oma isa vastu
Tahad viia võitlema!
Säärast sammu ma ei astu,
Seda pead sa uskuma!

JÄRVE-HALDJAS

(astub tuikudes Meeme ette).

Kes sa oled? Äraandja!
Vasta mulle, nurjatu!

MEEME.

Linnavahi poeg. See kisa
On siin praegu asjata.
Võitmata on minu isa,
Kes nii hoolsalt linna valvab.

JÄRVE-HALDJAS

(tagasi taarudes).

Linnavahi poeg! Oh häda!
Oli seda mulle vaja,
Et sel kombel siia majja
Pääses minu vastane!

MEEME.

Heida ette oma tütrele,
Kes mind vedas sinu võrku.

JÄRVE-HALDJAS.

Põgene ja sõida põrgu!
Julged seista veel mu ees?
(Tõstab rusika.)

HULGUS

(rusikat tõstes jookseb eemalt).

Kui siin löömaks läheb lahti ,
Olen esimene mees!
(Purjus kooljad jooksevad ähvardades Meeme juure.)

NÄKINEIU

(noorik, neile vastu astudes).

Taganege! Küll on häbi!
Pulmakoda kaigub kärast.
Lõpetage tüli heaga,
Kahetseda tuleb pärast,
Mis on tehtud purjus peaga.
(Meeme läheb.)

JÄRVE-HALDJAS

(tuikudes).

Lähme, võtame ta kinni!

HULGUS.

Teeme talle hästi pinni!

KÕIK

(lähevad tuikudes ja rusikatega ähvardades).

Kinni, kinni! Pinni, pinni!

(Järve-Haldjas tuigub ja langeb põrandale. Teised võtavad ta kätele ja kannavad ära. Lava jääb silmapilguks tühjaks.)

MEEME

(tuleb teiselt poolt kahvatanud koolja kujus).

Oh ma õnnetu siin majas,
Võrgutaja on mind võitnud!
Ta mind vabasurma ajas,
Olen Toonelasse sõitnud.
Maapeal tundsin enda ara,
Lõpetasin elu vara:
Tahaks ellu tagasi!

Palju oli elust võtta,
Lahe tuleviku rada,
Isamaa eest minna sõtta,
Võis mind arga hirmutada.
Eksimõttest saan siin aru,
Nüüd ma võitleksin kui karu:
Tahaks ellu tagasi!

Isa kalmu juure ruttab,
Vaatab palvetades taeva,
Ema tihti vaikselt nutab,
Kes nüüd vaigistab ta vaeva. . .
Õed ei ehi ennast siidis,
Kõnnivad kõik leinariides:
Tahaks ellu tagasi!

Õitsvat noorust, elujõudu,
Hinnata ma seal ei teadnud,
Oma elulaeva sõudu
Suuna õigesse ei seadnud,
Surin vabatahtel noorelt,
Närtsisin kui vili toorelt:
Tahaks ellu tagasi!

NAKINEIU
(noorik, tuleb).

Minu kallis kaasa, Meeme,
Ära ahasta nii palju,
Küllap jälle heaks kõik teeme,
Mina võidan isa valju.
Joome armupeekrist sõõmud,
Kõik su valud ja su rõõmud
Laula minule!

(Langeb Meeme kaela.)

Neljas pilt.

Kujutus nagu esimeses pildis, kuid vaade laiemaulatusline.

LINLASTE KOOR.

Ei ähvardavas häda-ohus
Meid Vetevaim ei hävita,
Sest vahimehe hool ja kohus
Ei lase linna langeda.
Ja oma terve eluaja
On olnud meie julgustaja
Ta väsimata hoolas vaim.
Nii tahab ta meid ikka kaitsta
Ja julgustada meie meelt,
Et võime kaua õnne maitsta
Ning laulus laksutada keelt.
Ei sõjahirm meil rõõmu sega,
Nüüd vabaduse võitlustega
On ühinenud rahva hing.

Ta teab, me maleva on vahva,
Kes võitleb kindla usuga,
Et päästab kütkest Eesti rahva
Ja vabastab nüüd isamaa.
Ju löödud metsik röövli kari
Ja lahtub hirmupilve vari
Pea iga ara hinge pealt.
(Lähevad. Järv hakkab lainetama.)

JÄRVE-HALDJA S

(ilmub veest).

Oma ülesande juure
Tõsiselt pean asuma,
Südames see uss ei sure:
Linnavaht on võitmata.
Siin ma rõõmsa rahva parve
Lasin pisut hõisata,
Aga täna lõpuarve
Teen ma linnavahtiga.
Kui ei suuda teised kaimud
Ega Meeme aidata,
Kutsun abiks unevaimud
Vahi meeli segama.

(Läheb.)

LINNAVAHT

(tuleb aeglaselt).

Kas on tulemas ränk haigus,
Paha tundub südames;
Väsimus on kõigis paigus,
Liikmetes ja kontides.
(Istub sissepoole väravat samba varju.)

ENDEL

(väravale tulles).

Vanaisa!
Kus sa oled, vanaisa!

LINNAVAHT.

Tasa, Endel, pojakene,
Ära siin nii valjult kisa!

ENDEL.

Mis sa teed siin, vanaisa?

LINNAVAHT.

(nähtavale tulles).

Linna valvan, pojakene.
Tule ligemale, Endel!
Tule siia, jutusta!
Kas su isal, emal, vendel
Rääkimist on minuga?
Miks sind siia saadeti?

ENDEL.

Ise tulin, vanaisa,
Keegi neist ei saatnud mind.
Tahtsin muidu näha sind.
Sul vast hõlpsam minuga
Seltsis linna valvata.

LINNAVAHT

Kuule väikest pojapoega,
Tema juba valvab linna!

ENDEL.

Valvan, valvan. Sa võid minna
Väheks ajaks puhkama;
Oled liiaks väsinud.
Mõök sa köida mulle vööle,
Kaela pane sarvelutu.

LINNAVAHT.

Sa ei kõlba vahitööle:
Mõök on pikem kui sa ise,

Sind võin pista sarve sisse
Nagu hälli magama.

ENDEL.

Sarve jaksan võtta sülle,
Mõõga rihmad piha üle,
Vanaisa, kui sa sured,
Jäävad linnavahi mured
Muidugi ju minu kanda:
Sellega pean tutvuma.

LINNAVAHT.

Tubli, tubli, Endel, väike,
Sinu tahtmist tahan täita!
Oma osavust nüüd näita,
Et ei keegi pääse linna.

(Annab Endlile sarve ja seob mõõga vööle.)

ENDEL.

Noh, nüüd vahilaulud mulle
Kohe selgeks õpeta,
Muidu ma ei kõlba sulle
Asetäitjaks astuma.

LINNAVAHT ja ENDEL.

Ju ammu kõigis linnades
On tähtis isik vahimees.
Ei ole päeval ega ööl
Tal aega viita hoolsal töö.
Kui uinub linn ja näeb veel und,
On vahimehel tähtis tund:
Ta vastab linna rahu eest
Ja kaitseb kindlalt igameest.
On hädaohtu aimata,
Siis hakkab sarve puhuma:
Traraa, traraa, traraa!
Traraa, traraa, traraa!

ENDEL

(marssides).

Traraa, traraa, traraa!
Nii puhun mina ükskord ka,
Kui olen ise vahimees
Siin linna väravate ees.

(Jõuk noormehi ilmub. Linnavaht ja Endel jäävad nende taha.)

ESIMENE NOORMEES.

Just päris kiusaja on kevad,
Ei leia rahu siin ei seal,
Kõiki linnukesed ilutsevad
Ja rõõmsalt kõlab nende hääl.
Kuid vähe meie elust saame,
Kui oma tundeid vägistame.

TEINE NOORMEES.

Ei suuda enam seista sirge,
Mul nagu raske tundub pea.

KOLMAS NOORMEES.

Viin ergutanud on su kirge,
Sul neiu kaisus tunduks hea.

TEINE NOORMEES.

Sa jäta jutt! Kust seda võtta?
Nüüd neiudel on silmes nutt,
Et nende peiud viidud sõtta,
Meid kõiki kutsub isamaa.

ESIMENE NOORMEES.

Meil tegemist on lolliga,
Kel kulund laused jäänud pähe,
Kus ikka kordub isamaa.

NELJAS NOORMEES.

Vist on ta kaua kõrtsis istnud
Ja räägib praegu mis ei tea,
Seal on ta palju pitsi pistnud,
Et juba segane on pea.
Eks ole parem elumaitsta,
Kui võimumeeste kodu kaitsta,
Et nendel oleks elu hea.

KOLMAS NOORMEES.

Ma näen, et sul on õige mõte,
Nüüd laulame siin rõõmsa loo.
See sõda lapsik ettevõte,
Mis võitu meile nüüd ei too.

KÕIK KOORIS.

Ei too! Ei too! Ei too!
(Laulavad).

Vete paisul, paisub põue,
Tunded käigu kõrget teed,
Elavaks läeb aas ja õue,
Eemal kohisevad veed.

Rõõmsa piiga nägu näitab
Kena kewadene ilm,
Nooremehe südant täidab
Armastava neiu silm.

Eluihast kaasik kajab,
Salakõne sahiseb,
Õöbik armujuttu ajab,
Pääsu hoolsalt pesa teeb.

Nüüd on armas, nüüd on ilus
Juttu vesta neiuga,
Puhkevate puude vilus
Mõnususi maitseada.

SAATUS

(etteastudes).

Ah sa pimestatud noorus,
Kas sa aru veel ei saa,
Et see pole suurem voorus
Aega viita asjata!

Tormis mässab vihameri,
Viigi peal on võidu kaal;
Jõena voolab vahva veri,
Katseaeg on kodumaal.

Jätke magusused, mõnu
Tuleviku tunnile,
Aeg nüüd räägib raskeid sõnu,
Valju hüüdu kuulukse.

Mis teid kutsub murdma ikkeid,
Juta rihmu rikkuma,
Parandama ajarikkeid,
Muidu jääte koduta.

SOOLO

(koorilt).

Narr, kes väikest kodu vajab,
Kõik maailm meil isamaa,
Vanameel veel piirid rajab
Rahvastele asjata:
Ajavaim kõik ümber muudab.

KOOR.

Küll siis kaob kõik vaen ja viha,
Tervest ilmast korraga,
Meil on kirge, meil on iha
Elurõõmu nautida.
Varsi purunevad ikked,
Paranevad ajarikked.

SAATUS.

Kel on ainsaks aateks ihad,
Mõnususte maitseks ööd,
Nõrgaks jäävad nende pihad
Teha väärtuslikku tööd.
Needmiseks see Eestimaale,
Vandeks järelpõlvele,
Häbiks tulevale aale,
Kui nüüd võidaks vaenlane.
Nüüd ma olen üle Eesti
Tõstnud abiandvad käed,
Et ta võitu igavesti
Krooniks kangelaste väed.

(Lähevad, linnavaht jääb värava juures tukkuma.)

UNEVAIMUD

(lehvikutega).

Unelmad, mil uhked tiivad,
Need sind ilivalda viivad,
Ehitavad sulle majad,
Toovad ette noorusajad,
Peletavad meelest paha,
Toovad vahest kulda, raha,
Kannavad sind korraks taeva,
Vaigistavad eluvaeva.
Uinu rahulisti, uinu!
Maga magusasti, maga!
Unusta kõik, mis sind rõhus,
Lehvikute värskes õhus.

(Linnavaht jääb magama. Endel marsib eemal. Järve-Haldjas tuleb.)

JÄRVE-HALDJAS

(linnavahist möödaminnes).

Sinu rahu ma ei sega,
Maga valvest väsinud,
Kaua oma kangusega

Oled sa mind vaevanud.
Kannatust on veelgi vaja,
Nüüd ehk taban õige aja,
Millal ennast unustad.

(Silmab Endelt.)

Mis see poisikene liigub
Üksi linna väravas?
Laps ei ole magamas,
Ema tühja hälli kiigub.
Mine koju magama!

ENDEL.

Tohid sa mind nõnda pilgata!
Eks sa näe, et vahimees
Seisab praegu sinu ees?
Vanaisa mulle annud
Oma ameti, mind pannud
Täna linna valvama.

JÄRVE-HALDJAS.

Oled sina vaht, siis vasta:
Kas on Tallinn juba valmis?

ENDEL.

Küll on rumal küsimine!
Mida mul siin kaitsta oleks,
Kui linn mitte valmis poleks?

JÄRVE-HALDJAS.

See on mõistlik, see on mõnus,
Suur on tähtsus sinu sõnus.
Nüüd võin korraks hõisata:
Tallinn valmis! Kuulge, kuulge!
Kuulge, lapsed, rõõmusõnu!
Tulge, näkid, tulge, tulge,
Tantsige ja tehke mõnu!

Koguge kõik kallid kaimud,
Abiandjad unevaimud,
Rõõmustage minuga!
Juba aastasajad nõudsin
Järve voole vaba teed,
Nüüd ma vahi võita jõudsin:
Linna voolagu siit veed.

(Näkid, kooljad ja unevaimud ilmuvad rannale.)

ENDEL.

Minge ära, minge, minge!
Kas te kuulete kord juba?
Siia tulla ma ei luba
Praegu ühtki võõrast hinge!

JÄRVE-HALDJAS.

Ära meie rõõmu sega,
Poisikene, hoi a eest!

(Tõukab Endelt.)

ENDEL.

Vägivalla tegudega
Sa ei kohuta veel meest.
Kui sa minu rahu rikud,
Usu, ütlen sulle tõega,
Käsistsi mu peale tikud,
Paljastan siin kohe mõõga!

JÄRVE-HALDJAS.

Poisikene, ennast rahusta,
Laps ei mängi sõjariistaga.

(Näkid, unevaimud ja kooljad tulevad tantsides ja lauldes.)

Hõiskame ja peame palli,
Laulame siin lahked lood,

Varsi linna kindla valli
Uhuvad siit vetevood.
Kohe näeme surmasõitu,
Pea kõik elu hingusel,
Pühitseme tähtsat võitu
Uhke linna varem.

(Tantsivad.)

ENDEL

(läheb linnavahi juure).

Tõuse üles! Tõuse, tõuse!
Ärka üles, vanaisa!
Tule nüüd mind aitama!

LINNAVAHT

(aigutades).

Mis siis juhtus sinuga?

JARVE-HALDJAS

(nende juure astudes).

Vana sõber, ära kohku,
Uudist sinu kõrv nüüd kuuleb.
Tallinn valmis, sul on teada,
Mis nüüd selle järgi tuleb.

LINNAVAHT

(kargab püsti).

Ära aja hullu juttu!
Tahad kiusata mind jälle?
Vanakene, ole väle
Pugemas siit vette ruttu!
Ausamehe sõna andes,
Kinnitan ma sulle vandes,
Et linn pole kaugelt valmis.

(Võtab Endelilt mõõga ja sarve ära.)

JÄRVE-HALDJAS.

Mis mul asja magajaga?

(Näitab Endelt.)

Siin on vaht, kes teatas seda,
Et on täitsa valmis Tallinn;
Uskuma pean praegu teda.

LINNAVAHT.

Sinu varastatud võitu
Mina siin ei tunnista,
Kohe teen ma sulle sõidu,
Kui end siit ei korista!

(Paljastab mõõga.)

JÄRVE-HALDJAS.

Ära muidu sõnu loobi,
Ähvardus siin asjata,
Vaim ei karda mõõga hoopi,
Seda peaksid teadma sa.
Kaua ma siis ikka sallin,
Et siin pühal leina rünnal
Võõrad hulgad priiskavad.
Vetesooned päästan valla,
Juhin ülemjärve alla
Uhket linna uhtuma!

(Hakkab minema.)

NÄKINEIU

(noorik, astub talle vastu).

Ära kohe tööle asu,
Mõrtsukaks saa mõtteta,
Sellest tuleb suurem kasu
Kui kõik hästi kaalud sa.

Ära pane seda pahaks,
Kui sind tohin paluda,
Et sa enne veel kord tahaks
Minu kõnet kuulata.

(Võtab isa käest kinni.)

Tule ühes minuga.

(Lähevad.)

LINNAVAHT.

Endel, Endel, seda sõna,
Et linn valmis, poleks sina
Iial tohtind ütelda.

ENDEL.

Vanaisa, miks sa mulle
Varem sest ei rääkinud?

LINNAVAHT.

Unustasin öelda sulle,
Kallis Endel, upatud
Saab nüüd Tallinn, jookse linna,
Ärata kõik uinujad,
Et võiks rahvas ära minna,
Muidu kõik seal hukuvad.

(Puhub hädasignaali. Vägev vastukaja.)

ENDEL

(joostes).

Tõuske üles! Häda, häda!
Ähvardamas uputus,

Ülemjärv läeb üle paisu,
Algab pea ta tegevus!

(Linnas hakkavad trummid põrisema, sarved hüüdma ja
kirikute kellad helisema.)

LINNAVAHT

(mööga najale toetades.)

Rahva needmine mu hinge rõhub,
Et ma kohusele polnud truu,
Linna ahastus mu südant lõhub,
Surrees sajatab mind iga suu!
Maa, mind elavalt siin ära neela,
Saatus, kui sa võid, siis veel kord keela
Järve-Haldja hirmus töö!
Enne siiatulekut ta nõidus
Unekoorma minu laugele,
Nüüd ta hõiskab varastatud võidus,
Mis tal toonud nõder poisike.
Häda! Hävinemas kindlad majad,
Mis on seisnud juba aastasajad,
Selles kannan mina üksi süüd.
Oh, ma õnnetu, kes aitab nüüd!

ENDEL

(tuleb).

Vanaisa, vanaisa!
Kurba sulle kuulutan.
Hirm on teinud rahva araks,
Terve linn on erutud:
Lein on meilgi kodus varaks:
Ülemjärve uppunud
Täna öösel onu Meeme.

(Läheb nuttes eemale.)

LINNAVAHT.

Kas ka seda? Raske polnud
Muidu vist mul elukoorem,
Karikas vist täis ei olnud,
Et mu viimne võsu, noorem,
Pidi vara surema,
Laine alla langema!
Minu vaimu vaevas nõrkus,
Halvas mulle antud tööd,
Võõra armuiha võrgus
Viitis Meeme päevad-ööd.
Toeks ei tõusnud isamaale
Ega võitjaks vaenlasele.
Need kõik on kui needus, vanne...
Lõpp peab tulema sel kurval lool.
Nagu kättemaksjad vaimud
Kiusavad mind taga igalpool:
Mul ei ole enam ilmas ruumi!

(Paljastab rinna ja tahab ennast mõõga otsa langetada.)

ENDEL

(karjatab tulles).

Vanaisa, vanaisa!

SAATUS

(tuleb teiselt poolt ja tõmbab mõõga ära).

Jäta oma rumal tegu,
Tõsta üles longus pea!
Sinu ajudes on segu,
Aeg kord arstib selle vea.
Äikse pilv näib eemalt kole,
Must ja paks kui tugev vall,
Oled selle all, ta pole
Muud kui harilik pilv hall.
Tulevikust head sa usu,
Tänapäev on üürrike,
Muremõtted maha rusu,
Homme paistab päikene

NÄKINEIU

(noorik, tuleb linnavahi juure).

Ära ahasta nii palju,
Parem põli tulemas,
Järve-Haldja, kurja, valju,
Meeme surmas lepitas.
Võitlus vajab vaeva, higi,
Argu tabab õnnetus,
Ohvrita ei iial sigi
Vaenus võit ja vabadus.
Armastus on Meeme toonud
Vaigistama vaenu valda,
Liia vee on päike joonud,
Järv ei paisu üle kalda.

SÕJALASTE KOOR

(astub ette).

Ärgake üles, kes uinumas veel,
Aeg tukkuda praegu ei anna,
Me maleva marssimas võidu teel,
Ja vaenlane pöörnud on kannal.
Ta põgeneb metsikult meie eest
Ja kardab kui katku seal Eesti meest.

Veel viimased vitsad nüüd viitmata
Meil temale anda on vaja
Ja visata ühendud võimuga
Ta üle me kodumaa raja,
Et lõpeks tal isu ei iialgi
Sealt teistkorda tikkuda tagasi.

Siis aega meil puhata, hõisata,
Kui oma on jälle kord Eesti,
Mis ostnud su pojad on verega,
Et vabaks jääks igavesti.
Seks võitleb nüüd vahvasti maleva
Ja kutsub sind ärkama, isamaa.

LINNAVAHT.

Leinav süda, vaevatud,
Valust vabanedes ärkab:
Vaenlased pea võidetud,
Meeme tegu meel nüüd märkab,
Kes viis linna eest end ohvriks.

LINDA

(ilmub kivile).

Vägev vabaduse hüie
Kostub üle kodumaa,
Kalevite püham püie
Kumab juba koiduna.
Tallinn, Saatus raudne, kole,
Leppinud on sinuga,
Eesti linnadele ole
Juhatajaks emana.
Hiilga üle oma valla,
Uinujad kõik ärata,
Põhjapoegi tiiva alla
Kogu ilmast kotkana!

SAATUS.

Muinasjutus hirmul aastasajad
Ülemjärv on hoidnud linna rahva,
Nõnda võõrad võimud, rasked ajad
Vangistanud Eesti hinge vahva.
Sellest tahan teda vabastada,
Julgelt käima panna oma rada,
Et ei võõrad teda talutaks
Nagu santi, kes on tehtud pimedaks.
Eduks soovin sulle õnne, Eesti,
Et sa jääksid vabaks igavesti!

ÜHINE KOOR.

Sinule, Saatus, kes õnnistust toonud,
Valanud vaenlaste võimule valli,

Kalevi soole nii kodu on loonud
Vaba ja kauni, ja ilusa, kalli.
Sinule laulud, mis õrnad ja hellad,
Hümnid ja hõisked ja tornides kellad
Kiituseks kõlagu täna ja homme.
Kuigi meid võitlus ja eluvaev tüütas,
Püüdis kõik julguse murda kord ma
Isamaa armastus südamed süütas,
Aitas nii võita kõik halbused, paha.
Kõlagu laulud, mis õrnad ja hellad,
Hümnid ja hõisked ja tornides kellad.
Neile, kes verised ohvrid seks toonud,
Isamaa vabaks ja uueks on loonud.

L õ p p.

